

Krystyna Paszko

**Programy profilaktyczne
chorób o znaczeniu społecznym**

AD 2022

- WHO umieszcza profilaktykę zdrowotną w działach nauk medycznych, obok leczenia i rehabilitacji.
- Zapobieganie chorobom w wymiarze populacyjnym nie ogranicza się jedynie do przypadków indywidualnych, ale skupia się także na zapobieganiu i opanowaniu chorób w skupiskach ludzkich.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- **Profilaktyka** to zapobieganie chorobom, ich wczesne wykrywanie oraz takie postępowanie w razie choroby, które pomoże złagodzić jej przebieg.
- Zapobiegać chorobom możemy zarówno poprzez sposób, w jaki żyjemy, jak i poprzez poddawanie się badaniom przesiewowym, które pozwolą wykryć groźne schorzenia na takim etapie, że wciąż pozostają duże szanse wyleczenia i zredukowania ryzyka powikłań.
- Dobrym przykładem są tu nowotwory, choć nie tylko, bo tych chorób, których wczesne wykrycie pozwoli na ograniczenie dalszego rozwoju choroby, jest więcej: np. cukrzyca, nadciśnienie, miażdżyca.

Celem profilaktyki jest przeciwdziałanie powstawaniu i rozwojowi chorób.

- Wyróżniamy profilaktykę 3 faz choroby

- Cele strategiczne realizowane są poprzez wskazane cele operacyjne, które stanowią zarys polityki zdrowotnej i są podstawą do konstruowania programów szczegółowych dla konkretnych podmiotów funkcjonujących na różnych poziomach (np. lokalnych).

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

Profilaktyka pierwszej fazy

- **Profilaktyka pierwszej fazy** ukierunkowana jest na osoby zdrowe. Polega na podejmowaniu działań mających na celu ochronę populacji przed wystąpieniem chorób.
- Metody wykorzystywane: szczepienia ochronne, poprawa warunków środowiska naturalnego i warunków socjalno-bytowych, promocja zdrowia.

**KALENDARZ SZCZEPIEŃ
NA 2022 ROK**

szczepienia info

Profilaktyka pierwszej fazy

- **Podmiotem** są tutaj osoby zdrowe współodpowiedzialne za swoje zdrowie; jej istotą jest zapobieganie chorobom poprzez stosowanie metod swoistych i nieswoistych, takich jak:
  - ✓ edukacja zdrowotna indywidualna lub grupowa
  - ✓ motywacja do zmiany zachowań niepożądanych
  - ✓ kształtowanie właściwych postaw zdrowotnych
  - ✓ wzmacnianie potencjału zdrowotnego.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

Profilaktyka drugiej fazy

- **Profilaktyka drugiej fazy** polega na wczesnym rozpoznawaniu chorób, które wykryte we wczesnym stadium dają szansę na krótszą, łatwiejszą i skuteczniejszą terapię.
- Wczesne wykrycie chorób umożliwia badania przesiewowe, okresowe.

Profilaktyka drugiej fazy

- dla której podmiotem są osoby z grup ryzyka; zasadą jej stosowania jest zapobieganie rozwojowi choroby poprzez możliwie wczesne rozpoznanie (badania przesiewowe) i wczesne oraz skuteczne leczenie. Nie bez znaczenia jest także odpowiedzialna i aktywna postawa osoby, u której rozpoznano chorobę i zidentyfikowano jej uwarunkowania.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

Profilaktyka trzeciej fazy

- **Profilaktyka trzeciej fazy** jest stosowana w w zaawansowanym stadium choroby i polega przede wszystkim na odpowiednim działaniu rehabilitacyjnym podejmowanym w celu przywrócenia pacjentowi pełnego zdrowia i zmniejszenia zagrożenia inwalidztwem.
- Do metod trzeciej fazy należy fizjoterapia.

Profilaktyka trzeciej fazy

- **Profilaktyka trzeciej fazy** dla której podmiotem są osoby chore.
- Działania koncentrują się na zapobieganiu i minimalizacji niepomyślnych skutków choroby poprzez wykorzystywanie rehabilitacji i resocjalizacji, wdrażanie do samoopieki, wspomaganie w usamodzielnieniu, wspieranie w chorobie, czy aktywizowanie do poszukiwania sieci wsparcia.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

Przykłady programów profilaktyki

- Profilaktyka reumatoidalnego zapalenia stawów
- Program profilaktyki udarów
- Program profilaktyki bólów kręgosłupa
- Program profilaktyki próchnicy zębów dla dzieci i młodzieży
- Profilaktyka chorób układu krążenia

Nazwa programu	Charakterystyka i cel programu	Liczba osób objęta programem lub efekt końcowy
2000-2001 – międzynarodowy program DAWN (<i>Diabetes Attitudes Wishes and Needs</i>); realizowany w 13 krajach: Australia, Dania, Francja, Niemcy, Indie, Japonia, Holandia, Norwegia, Polska, Szwecja, Hiszpania, Wielka Brytania i USA [32, 33]	Cel: rozpoznanie aktualnej sytuacji osób z cukrzycą, ustalenie czynników sprzyjających efektywności samokontroli, poprawa jakości życia. Badanie przeprowadzono jednocześnie w 2001 r. poprzez bezpośredni kontakt lub w formie rozmów telefonicznych trwających 30-50 minut z pacjentami oraz z osobami sprawującymi opiekę medyczną	W ramach programu badaniem objęto: – 5426 dorosłych z cukrzycą; – 2194 lekarzy pierwszego kontaktu; – 556 specjalistów (endokrynologów, diabetologów); – 1122 pielęgniarek (specjalistek i ogólnych)
Program Prewencji i Leczenia Cukrzycy w Polsce na lata 2006-2008 [34]	Cel: intensyfikacja działań prewencyjnych, optymalizacja leczenia cukrzycy i jej powikłań, zmniejszenie obciążenia finansowego chorych i budżetu państwa. Program zakładał utworzenie: – Rejestru Chorych na Cukrzycę wraz z informacją o powikłaniach cukrzycowych); – Rejestru Wieku Rozwojowego obejmującego chore dzieci – szkolenie lekarzy w zakresie diabetologii	Utworzono Rejestr Chorych na Cukrzycę i Rejestr Wieku Rozwojowego
Program Prewencji i Leczenia Cukrzycy w Polsce na lata 2006-2008, kontynuowany w 2009 r. w zakresie wdrożenia i prowadzenia Rejestru Chorych na Cukrzycę i Rejestru Wieku Rozwojowego [35]	Cel: ocena efektywności wdrażania i realizacji leczenia pacjentów z cukrzycą w ramach rejestrów dla osób dorosłych oraz dzieci i młodzieży w wojewódzkich ośrodkach diabetologicznych	Wprowadzono do rejestru 7606 dorosłych z 39 wojewódzkich ośrodków diabetologicznych oraz 1562 dzieci (w tym 910 chłopców) z 2 ośrodków akademickich w Łodzi i Katowicach
Program wsparcia Ambulatoryjnego Leczenia Zespołu Stopy Cukrzycowej zaplanowany do realizacji w latach 2016-2018 [36]	W Polsce rocznie wykonuje się 4500 amputacji i uznano, że liczba ta jest niedoszacowana. Cel: redukcja inwalidztwa (np. wskutek amputacji), zmniejszenie liczby przedwczesnych zgonów, poprawa jakości życia pacjentów z zespołem stopy cukrzycowej	Założono, że wdrożenie specjalistycznego leczenia chorych na cukrzycę spowoduje obniżenie liczby amputacji z powodu zespołu stopy cukrzycowej o 75-90% oraz hospitalizacji o 30%

- W ramach ogłoszonej, nowej edycji NPZ na kolejne lata kontynuowane są działania z lat poprzednich, których nadrzędnym celem pozostaje wydłużanie życia w zdrowiu, poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności, zmniejszanie nierówności w zdrowiu.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- Ministerstwo Zdrowia ogłasza konkursy ze środków własnych w celu realizacji programów polityki zdrowotnej, ale programy te muszą być zgodne z ustalonym schematem, stanowiącym załącznik do Zarządzenia MZ.
- Niektóre z programów profilaktyki zdrowotnej realizują świadczeniodawcy w ramach konkursów ogłaszanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- Programy polityki zdrowotnej, w tym programy profilaktyczne, opiniuje Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (AOTMiT).

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- Ocenie programów profilaktycznych podlegają takie elementy programu, jak:
  - ✓ uzasadnienie dla znaczenia problemu zdrowotnego
  - ✓ cele i efekty programu
  - ✓ populacja docelowa i sposób jej doboru
  - ✓ zasadność proponowanej interwencji
  - ✓ efektywność kosztowa
  - ✓ monitorowanie i ewaluacja uzyskanych efektów

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- Programy zaakceptowane pozytywnie wpisują się w założenia programu polityki zdrowotnej w Polsce i są finansowane ze środków publicznych.
- Warunkiem niezbędnym jest zgodność proponowanych rozwiązań z zaleceniami i wytycznymi towarzystw naukowych, z aktualną wiedzą obecną w doniesieniach naukowych oraz rekomendacjami uznanych instytucji lub organizacji takich, jak WHO czy CDC (Central Diseases Control), co zostało podkreślone w opiniach, zarówno programów zaakceptowanych bądź odrzuconych.

Broncel-Czekaj D., Kowalska M.: Przegląd wybranych programów profilaktycznych w chorobach cywilizacyjnych. Hygeia Public Health 2018, 53(1): 1-8

- <https://pacjent.gov.pl/programy-profilaktyczne>